

მეცნიერული

№ 9

8 მარტი 1915 წ.

მიიღება ხელის მოწერა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

ქოველ კვირეული საზოგადო. იაოსო-

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

მიური და სალიტერატურო შურნალი

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

წელიწადი მეოთხე

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკი პერ. № 3 რედაქცია „კლე“. დეპეშისა: თბილისი კლე.

6 252 9

- ს ა რ ჩ ე ვ ი:
1. მეთაური.
 2. სსსლხო განთლების სმინისტრის ხსლი კერსი.—სანდროშვილისა.
 3. ჩვენს თავს მიეუშელოთ.—გ. გ.—ისი.
 4. მშობლიური ჭანგები.—(დექსი) გრ. მეგრელიშვილისა.
 5. სიკვდილის ფრთებ ქვეშ.—დ. კასრაძისა.
 6. ომი და ჩვენი მატანე.—შამქორისა.
 7. დღევანდელი ომი და მომავალი.—ზიანისა.
 8. გრაფი ვიტტე.—თ-ისა.
 9. ებრაელების დასაცავად.
 10. ღია წერილი ბ-ნ ი. გუდუგანიშვილს.—ქართლელისა.
 11. ბიბლიოგრაფია.—დიოგენისა.
 12. ზრფ. ცხორება.—ი. იმერელისა.

თბილისი, 8 მარტი.

ნომერი უკვე აწყობილი გვექონდა, როცა საბავტოს პირით ქვეყანას ემცნო შემდეგი დეპეშა. ტექსტი, მის ბუნდოვანობის და ყოველივე გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად, მოგვყავს რუსულად:

СЕВАСТОПОЛЬ, 4-го марта. Следующий документ, посланный немецким эmissаром из Виле германскому посольству в Константинополь, был перехвачен по пути и сообщен корреспонденту Петроградского Телеграфного Агентства: „Нижеследующую телеграмму прошу вас переслать в императорское германское посольство: Организация мусульманской Грузии подготовлена хорошо. Оружие распределено. Мусульмань ушли в горы. Точно так же отшли и русскія войска, а также пограничный кордонъ, отступившіе отъ границы къ рѣкѣ Чорукъ, гдѣ окопались. На основаніи послѣднихъ моихъ переговоровъ съ турками я установилъ, что послѣдніе имѣютъ, пре-

имущественно, въ виду выступленіе мусульманской Грузии и склонны отложить движеніе противъ христіанской Грузии. Христіанская Грузія подготовлена нашими прокламаціями, однако населеніе ея относится съ нѣдовѣріемъ организациі, въ составъ которой входятъ преимущественно турки, и не увѣрено въ поддержкѣ германцевъ. Полный успѣхъ обезпеченъ въ томъ случаѣ, если населеніе Грузии будетъ удостовѣрено въ поддержкѣ Германіи путемъ высадки и движенія впередъ нѣсколькихъ сотъ морскихъ солдатъ, подчиненныхъ національному комитету Грузии. Мѣсто высадки расположено въ 50 километрахъ къ сѣверу отъ Батума, у устья Нотанеби, ибо окружающій этотъ пунктъ районъ населенъ исключительно грузинами. Доставка новаго транспорта оружія и снарядовъ представляется необходимой. Оружіе это можетъ быть доставлено миноносцемъ, который одновременно съ этимъ могъ бы взять на бортъ меня и грузинскій комитетъ, такъ какъ германскія войска должны находиться подъ предводительствомъ своихъ офицеровъ. Представляю го-

сподни фонъ Шмидта посольству, которое могло бы командировать его въ какое-либо другое мѣсто“.

დღეს ზემო მოყვანილ მიზეზების გამო საქირო განმარტებასკ პასუხს ვერ ვაძლევთ, მხოლოდ ვიტყვით ერთს: ხელოვნურად იმუნდობლობისა და ყოველივე შექმნილს თავმოყვარეობის ამხდელი ატმოსფერის შემდეგ, რომელიც დაწყარდა ჩვენს გარშემო ჩენთვის ასეთი დეპეშა მოულოდნელი არ არის. პირიქით, იგი დაგვირგვინება იმ მისწრაფებისა. რომელიც დაიწყო ცნობილი დეპეშით კონსტანტინეპოლიდან „ჩოხიან და ხანჯლიან ქართველების“ შესახებ, დღემდის არ შეწყვეტილა, ხოლო დღეს მოახწია უმწვერვალეს წერტილს, რომლის იქით გასავალი; ვგონებთ, აღარსაით აქვს!..

თვითონ სააგენტოს ცნობას ჩვენთვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, რადგან გერმანულეების იმედით და ცნობით, რუსეთს რევოლიუციის ცეცხლი სწვავს, პოლონეთს, მოლორსებს და სხ. საკუთარი მეფე უზით. ამ მხრივ მას არავითარი შელახვა არ შეუძლიან იმ წმინდა მსხვერპლისა, რომელსაც საქართველო ეწევა რუსეთის წინაშე და სრულიად უმნიშვნელოც არის. სამნიშვნელოა იმ მხრივ, რა მნიშვნელობასაც აძლევენ მას ჩვენს ახლო გარშემო არსნი, როდესაც მას „დოკუმენტის“ სახელით ათავსებენ პერიოდულ გამოცემებში. აქ კი ბრალი მხოლოდ და მხოლოდ ჩვენ გვედება, ჩვენ, რომელთაც ალბათ ვერ შევძლეთ ჩვენ წმინდა მოქმედებისათვის შესაფერი ატმოსფერა შეგვექმნა და ჩვენი ერთგულებისა და სამსახურისათვის რუსეთის წინაშე ღირსეული პატივისცემა მოგვეპოვა და ყველა ეუღლს არ უნდა ჰქონოდა უფლება ჩვენი აბუჩად ბისა, ჩვენი თავმოყვარეობის წეწვისა და მით, ამ საერთო პატრიოტულ აღფრთოვანების დროს, სახელმწიფოს წინაშე დანაშაულობის ჩადენისაც.

სახალხო განათლების სამინისტროს ახალი კურსი

გასულ წლის, მკათათვის კანონმა და სახალხო განათლების სამინისტროს დღევანდელმა კურსმა დიდ მნიშვნელოვანი საკითხი დაუყენა ჩვენს საზოგადოებასაც. მკათათვის კანონი უფლებას გვაძლევს კერძო სასწავლებლებში ქართულ ენაზედ ვასწავლოთ საგნები, ახალი მინისტრის კურსი და განზრახვანი კი ჰბრის სწავლა-აღზრდის საქმეს—ცხოვრე-

ბისაცენ, უკავშირებს მას, უსახავს უფრო სასარგებლო და გამოსადეგ მიზანს და, რაც უფრო საგულისხმიერო და არა ჩვეულებრივია რუსეთისათვის, საზოგადოებრივ ინიციატივასაც შესაფერ ადგილს უთმობს ამ დიდ საქმეში, მშობელსაც, დღემდის ყოველივე ნდობას მოკლებულს, დღეს დიდ ნდობას უცხადებს და მასწავლებელთან ერთად აკისრებს ზრუნვას მოზარდ თაობაზედ, იწვევს მის გონიერ და საღ გზაზე დაყენებისათვის. ჩვენთვის, რომელთაც „სიმწარე ბევრი გვინახავს, კეთილი ღმერთმა გვაშორა“, განსაკუთრებით მნიშვნელობა აქვს ამ მოვლენას. განსაკუთრებით იმიტომ, რომ არსად სკოლა ისე გათიშილი ცხოვრებისაგან, არსად ისეთი, არამცთუ უსარგებლო ცხოვრებისათვის, არამედ მავნებელიც კი, არა ყოფილა, როგორც ჩვენში. არაფერს მოგახსენებთ სახალხო სკოლებზედ. საშუალო სწავლის მიღებული სისტემა, ეგრედ წოდებული კლასიკური განათლება, პირდაპირ დამღუბველი და გამათახსირებელი იყო ჩვენი ეროვნული სიმდიდრისა, შეგნებისა და თავმოყვარეობისა. კვალი ანორმალურ სწავლა განათლებისა მძიმე ბეჭედათ აზის მთელ ჩვენ ცხოვრებას, მის ეკონომიურ, კულტურულ, ფსიხოლ. და თვით ფიზიოლოგიურ შემადგენელობის მხარესაც კი. ჩვენი უბედურობა მით ღრმადედობად რომ რუსეთში მიღებულ სისტემას ადგილობრივი ჩვენი საკუთარი ცხოვრების პირობანიც ხეუს უწობდნენ. ეს პირობანი გახლდნენ ის, რომ მეტად მრავალ რიცხოვანმა ჩვენმა სამედრო წოდებამ, თავად-აზნაურობამ რუსეთთან შეერთების შემდეგ დაჰკარგა თავისი ეროვნული დანიშნულება და ხსნა მოხელოებაში ჰპოვა. შეიქმნა რაღაცა მანია მოხელოებისა, თავად-აზნაურობამ რუსის სამსახური დაისახა იდეალად ჩინოვნიკობისაკენ მიისწრაფვოდა და მიილტვოდა სწორედ ისეთის გატაცებით, როგორც დასავლეთ ევროპაში, შინ საქმე გაწყვეტილი, (ჯარის წესი შეიცვალა) რაინდობა „ელდორადოს“—ოქროს კუნძულის ძებნას მოეძო ახალ ქვეყნებში. სამღველოებას მიბაძვა აღარ ესაჭიროებოდა, რადგან ქართული ეკლესიის დამოუკიდებლობის მოსპობის შემდეგ, იგი მთლიან ჩინოვნიკურ იერარქიად გადააქციეს და სულიერ მამებს მხოლოდ იმაზედ და უნდი ეზრუნათ, რომ მრევლი შეილისათვის გადაეცად, ამისათვის უნდა იგინი სპეციალურ სასწავლებელში აღეზარდათ.

სამაგიეროდ მიჰბაძეს დაბლობა კლასებმა, და არც შეეძლოთ არ მიეზრათ, რადგან ულომობელი და უტყუარი კანონი ცხოვრებისა ისეთი გახლავთ, რომ,

როდესაც კი გამოდის ახალ ასპარეზზედ რომელიმე კლასი—იგი სტდილობს ის ადგილი და პატივი დაიკავოს, რა ადგილიც ეჭირა მასზე გაბატონებულ კლასს, გაუთანასწორდეს მას. ყველამ იცის თუ რა თავისებური სიამაყით საესე სულის აღორძინებას წარმოადგენდა და წარმოადგენს დღესაც ვინმე გლეხისა და მოქალაქისათვის, როდესაც თავის შვილს იმავე ლილებიან პალატოში ხედავს გამოწყობილს, რა პალატოშიც თავადის შვილია, და თუ თავადის ადგილზედაც ნახა თავისი შვილი ჩინოვნიკურ კაპრდანი, ხომ მთელი აღდგომა არის!

აი ამ დიდი მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად უხვად აღმოცენდა ჩვენ ქვეყანაში კლასიკური გიმნაზიები. ამ სასწავლებლებში აღზრდილი ინტელიგენციაც ხალხის სწავლა-განათლების წყურვილს აქეთა ჰხდოდა და ერთხელ გაქედილს გზას არ აცილებდა ხალხის ენერჯიას. განა მოხელოსნე ინტელიგენციის ბრალი არ იყო, რომ მოზღვაებულმა წყურვილმა სწავლა-განათლებს ბისამ 1905 წლ. შემდეგ იმავე ძველ ფორმაში ჰპოვა განსახიერება და ჩვენი პრინციპი აივსო კლასიკური გიმნაზიებით, თელავში, გორში, ხაშურში, სიღნაღში და სხვაგან—ყველგან ერთი და იმავე ტიპის სასწავლებლები გაიხსნა.

რეალურად ისეთი მცირედი რამ მოვიგეთ, რომ სათქმელათაც არა ღირს—ვიშოვეთ რამდენიმე ადგილი დირექტორისა და მასწავლებლებისა. წაგებთ კი დიდი რამ წავაგეთ, გავამრავლეთ მსხვერპლი ჩვენთვის მავნებელ მიმართულებისა და რაც უფრო გულსაკლავია იმ სურვილთა და მისწრაფება აშლის და გამოაშკარავების დროს ჩვენმა მესვეურებმა დამტკიცეს სრული თავისი სისაწყლდე, ჩვენი ცხოვრების აღდგომა აუღებლობა და სიბრმავე აღმართულ ქეშმარიტების წინაშე.

რა მოგვიტანა კლასიკურმა განათლებამ? მან მოსტაცა ჩვენ ხალხს მთელი ჩვენი ნასწავლი საზოგადოება, იგი თავისი ქუთით, ენერჯიით და ცოდნით მოაშორა ლეიძლს, ჩვენი ქვეყნის სიმდიდრეს და მთელი თავისი ძალა და ღონე სამსახურს, ჩვენში რუსეთის გავლენის გაძლიერებას შეაღწია.

აპით ეკონომიურად და კულტურულად დიდი ძალა დაეკარგეთ.

მეურნეობის ძველის წესის მოსპობის და ახალის განმტკიცების დროს საჭირო იყო ელემენტი დამმუშავებელი ბუნებრივი სიმდიდრისა და შუამავალი ჩვენსა და მათ შორის, ვისაც ჩვენ და ვინც ჩვენ გვესაჭიროებოდა. ასეთს ელემენტს ჩვენ სწო-

რედ ჩვენი ჰუმანიტარული გიმნაზია გვაცლიდა, მათ სხვის სამსახურში აღენებდა სულს და ჩვენ კი მათ მაგიერ სხვას, სომხობას, გვეგზავნიდა. ასეთმა სხვა და სხვა ხასიათის სარბიელმა თავისებური დალი დასვა ერთსაც და მეორესაც და არც თანასწორი სარგებლობა მოუტანა. შუამდგომლობამ, საშინელად გაქნა ადამიანი, შეაჩვია იგი განსაცუდელს, საკუთარს ხელით საღრის შოვნას განუწყვეტელმა ზრუნვამ გაახარბა, შოვნა-ძიებაში, სხვის მისაკუთრებაში ყოველს საღრის მიაჩვია, დაუნდობელი და ბოროტი გახადა ის რასაც შოულობდა საკუთარს მოხერხებას, ინიციატივას აწერდა. აქედამ დაებადა იმედი თავის საკუთარს ძალისა, დიდი წარმოდგენა საკუთარ და მინაგვარ არსებათა ძალის და ქონებაზე და ამ ქონების ყოველად შემძლებლობაზე.

პირიქით მოხელეობის სარბიელი სულ სხვა მხრისაკენ ჰხრიდა ადამიანის ბუნებას: აჩვევდა მას ერთფეროვნებას, კეუას და გუნებას ერთ დასახულ საქმეს არ აცილებდა. უსპობდა ასპარეზს ფართო მოქმედებისას, ბუნებრივი ნიჭის და ძალის გაშლისას. მ-დამ სხვისაგან წარმატების მომლოდინე სხვის ხელ-შემაკტირლობას ეჩვეოდა, ჰკარგავდა იმედს და რწმენას საკუთარს ძალისას, საქმის გაუმჯობესობას სხვის წყალობას აწერდა, გუნება უფუქედებოდა, სული უმდაბლდებოდა. ქონებრივი სარგებლობაც სხვა და სხვანაირი იყო. ერთი უღმერთოთ მდიდრდებოდა. სხვის ნაოფლარსაც კარგათ ირგებდა, მეორე წელიწადზე ფეხს იდგავდა და დიღურ ლუკმა-პურს ვერ გასცილებოდა.

შედგეს ასეთის მოვლენისას სწორედ დღეს ვიწინივთ მკაცრი მწარედ. უწყალოდ გაამპარტავებულნი სომხობა დღეს მოკავშირობს დიდ რუსეთთან, საერთაშორისო პოლიტიკაში ფეხს სდგავს და პოლიტიკურ ზრახვათა განხორციელებას აპირებს აქ ჩვენ ქვეყანაში და ამავე დროს კი ჩვენი ბრწვინავლენე წოდებაც კი მიუხედავად ქეშმარიტად დიდის სამსახურისა (ოხელის ნაბიჯით შედის მთავრობის არც ისე მსხვილ მოხელესთან!

დამეიანხმებით, რომ ასეთი ბუნების პატრონნი დიდს კულტურულ სამსახურს ვერ გაუწევენ და ვერც უწევენ ჩვენს ეროვნულ საქმეს და ამიტომაც არის ჩვენი კულტურული ცა მეტის უფერულ-უსიკოცხლო ღრუბლებით არის მოსილი, და თუ რაიმე გამოცოცხოება ეტყობა ჩვენს ეკონომიურ კულტურულ-ეროვნულ ცხოვრებას, ეს მხოლოდ იმისი შედეგია, რომ ჩვენში გამოჩნდა ისეთი ძალა, რომელმაც რუ-

ტინულ გზას ფეხი აუქცია, ან არა და თითონ ცხოვრებამ ჰკრა ხელი კლასიკური გიმნაზიებიდან მიმავალ გზიდან. უკვე აშკარად შეეჩყო, რომ ღვიძლ სიმდიდრეს პირში შევიღებმა მოჰკიდეს ხელი და შედეგი ის გახლავით, რომ მოსული, უღმერთოდ შეფიქრიანდა ეკონომიური სარჩული ჩვენის ცხოვრებისა კი ძლიერდება, ეროვნული შეგნება ირკვევა და აშკარავდება. ბევრი საბუთი გვაქვს, რომ ქართველი თავის სამშობლო სიმდიდრის დამმუშავებაში, აღებ-მიცემობაში სხვაზე არამცთუ ნაკლებ უნარს გამოიჩინოს, არამედ თავის ბუნებრივ კეთილშობილებისა და ღვინტლმენობის წყალობით გაცილებით წინ წაუსწრობს. ამისათვის საჭირო არის უკვე დაწყებული მსვლელობა, ცხოვრების ძლიერი ღაღადისი შევიგნოთ და სწავლა აღზრდის საქმეც მას შეუფარდოთ. უარი ვსთქვათ რუტინულ წესზე და მის დევიზად გავიხადოთ non scholae, sed vitae, რადგან ჩვენი ბედნიერება მხოლოდ ამაშია!

და აი ახალი კანონი და მიმართულება უმაღლესი სამინისტროსი გვაძლევს საშუალებას ამ ჩვენთვის მეტად სასარგებლო გზას დავადგეთ და მით ჩვენ ბუნებრივ სიმდიდრეს დავუბრუნოთ საჭირო ცოდნით აღჭურვილი საკუთარი ძალები. მხოლოდ მოხელეობის ხვრელში გაუფლელ ძალას შეუძლიან თავი გამოიღოს ერისათვის, გაჰფანტოს შავად მომბნელებული სვავების ფარა და ეროვნულ შემეცნებას სალი მიმართულება მისცეს. ამისათვის ბევრი რამ არის საჭირო, ბევრი რამისთვის არის საჭირო თავის გამოდგება და ბრძოლა და ყველაფერ ამაში ერთს უმთავრეს საკითხს—სწავლა აღზრდის სისტემის შეცვლაც შეადგენს. ჩვენის ღრმა აზრით საღად დაყენებული სწავლა აღზრდის საქმე გასაღებია მრავალ სოციალურ დიდმნიშვნელოვან საკითხის საღად გადაწყვეტისა და დღეს, თუ რაიმე საშუალება გვეძლევა ჩვენთვის აუარებელ მაგნების მომტან სისტემის განსაღებისათვის, მოვალენი ვართ ყური ვათხოვოდ ცხოვრებას და მას შეუთანხმოდ ჩვენი მოქმედებაც. რას თხოულობს ჩვენგან ცხოვრება, როგორ უნდა შეცვალოთ სწავლა აღზრდის საქმე არსებულ კანონიერ ფარგლებში?—ამაზე შემდეგ.

სანდრო შვილი.

ჩვენს თავს მივეძველოთ

სწორედ ასეთი მიმართვა საჭირო ჩვენი ერი-სადმი, რადგანაც დღეს ჩვენი ხალხი იმდენათ თავბრუ დახვეულია მოულოდნელი და ძლიერ საგრძნობელი შთაბეჭდილებით, რომ ვერც კი გრძნობს ახალს და უსაშინელს კარზე მომდგარს უბედურებას. (უფრო მართალი იქნება ვთქვათ საძირკველ გადმობიჯებულ უბედურებას).

მართლაც თავბრუ დამხვევი უბედურება დავვატყდა და ძლიერი სიმაგრე, კარგი ორგანიზაცია არის საჭირო, რომ სულ არ დავიზნეთ და გაქირვებას სათანადო ბრძოლა გაუწიოთ რომის საშინელებას განცდა შემთელი ჯანსაღი და შემბრძოლი ხალხის ბრძოლის ველზე გასვლა საქარის აკლება, მოუსაველოდა და შიმშილობა, საქარის გარდაცვალება, გელოვანის დაღუბვა, დანარჩენ უბედურებებზე ვერას ვამბობ, რადგან ამაზე ლაპარაკი აკრძალულია, დიხს სწორედ ამდენი უბედურება ჯერაც ძლიერს, კულტუროვანს და ეკონომიურად განვითარებულს ერსაც კი გაქირვებაში ჩადგმევინებს ყებს და მის ძალას დააბნევს და დაასუსტებს, თორემ ჩვენ ისედაც გაძვალტყავებულებს სხვა უბედურებებთან ერთად ცოტაც გვეყოფა. ჩვენ რომ ერთობა გვქონდეს ან თუ ქალაქის თვითმართველობაში რამე ძალა შეგვწევდეს, ან ეკლესია, ან კიდევ განვითარებული კომერციული საზოგადოებები, მაშინ არავითარი უბედურება არ იქნება ესე საშინელი და საგრძნობელი

მე მხედველობაში მაქვს ის, რომ სახადი თანდათან ფართოვდება და ახალ-ახალ რაიონებში გადადის. როგორც ცნობები მივიღეთ ავადმყოფობას თავი უჩენია ბათუმში და ქუთაისშიაც კი. ეს ისეთი უბედურებაა და საშინელება ჩვენთვის, რომ თუ ეხლავ არ მივიღეთ ზომები და ავადმყოფობა განვითარდა, ისედაც დაბეჩავებულს ხალხს სულ გააჩანაგებს და გაფლავებს. ყველამ ვიცით თუ რა პირობებში სცხოვრობს ჩვენი ხალხი. დღევანდელი მისი პირობები სწორედ საუმჯობესო ნიადაგია სახადის უკიდურესად განსავითარებლად. ჯერ დიდი სისუფთავე ჩვენში აქამდისაც არ ყოფილა; სამწუხაროდ დღემდე ჩვენს სოფელში თითქმის ვერსად ვერ შეხვდებით აბანოებს; დღეს კი აბანოების უქონლობის გარდა სხვაფრეც ვერ შესძლებს ხალხი საჭირო სისუფთავე დაიცოს, რადგან არ აქვს საშუალება ამ სიძვირეში სუფთად ჩაიკვას და დაიხუროს, არ აქვს

საშვალეობა კარგად სვას და სკამოს, არ გვაქვს სა ავადმყოფოები, ან ბარაკები; არა გვყავს ექიმები და ფერშლები. ჯერ საერთოდ ჩვენს პროვინციებში ექიმები შეტად ცოტა იყვნენ, ომის შემდეგ ხომ სულ მცირე რიცხვი და დარჩა; დაბა სოფლებში და ზოგან სრულიადაც უექიმოდ არიან; როცა ავად- მყოფობა განვითარდება, რასაკვირველია არც იმათ დანდობს და, როგორც ყველგან, ისინი უპირვე- ლესი მსხვერპლი გახდებიან. ესეთი, თითო ოროლა სადაც გვყავს, შესაძლებელია ხელიდან გამოგვეცა- ლოს და სრულიად უბატონოდ და უხელმძღვანე- ლოდ დავრჩებით. უბედურს სერბელებს, როგორც სწერენ და ამბობენ, მთელი პერსონალი ექიმებისა ავად დახდომიან და თითქმის გაწყვეტია სენს, თურმე წინააღმდეგობასაც კი ვეღარ უწევენ. სამა- რაში, თუ სარატოვში, აღარ მახსოვს, დაჭრილი დატყვევებული თათრებიდან შეტანილი სახადით სულ ერთ ორ კვირაში 100 მეტი ექიმი გახდა ავად მაგრამ სადაც ხალხიც, ფულიც თავისუფალი მოქ- მედებაც და ორგანიზაციები არის, იმ ერს და ხალხს იმდენად საშიში არა აქვს რა, თუ კი ზომებს მიი- ლებს. მაგალითად ბულგარეთში, სადაც სახადი გაჩ- და, აჯობებს ავადმყოფობას, რადგან ჰქონდათ ყო- ველნაირი ძალა შებრძოლებოდენ. გერმანელებს, თურმე, უსასტიკესი ზომები აქვთ მიღებული სახა- დის გაღვიძების და განვითარების წინააღმდეგ და აკი მათ იმდენად ვერას აკლეს. თათრებზე კი ამ- ბობენ მათს ჯარს, რაც სახადი ჟღერს იმდენს მტე- რიც ვერას აკლებსო. ვიმეორებ ჩვენ კი ჩვენის თავის გარეშე დიდი მზრუნველი არავინ გვყ ვს და ამიტომ ხსნაც და შევლაც ჩვენზეა დამოკიდებული, თუ ჩვენ არ შეუვლევით მოქმედებას, საშველი არ იქნება. რო- გორც სხვა გადამდებ სენის საბრძოლველათ ვიღებთ ხოლმე საშვალეებს, ვაარსებთ დაბა სოფლებში ბა- რაკებს, მაკ. ხოლერის დროს, შავი ჭირის მოლო- დინის წინ, ისე ეხლაც უნდა მოვიქცეთ, ამასთანა- ვე უნდა დავაარსოთ სოფლად და დაბა ქალაქებში სანიტარული რაზმები, შევასწავლოთ გამოცნობა და მოვლა ავადმყოფებისა, დავაკისროთ მათ თვალყუ- რის დევნა სოფელ დაბაში მიმავალის ავადმყოფე- ბისა და სხ. რასაკვირველია აქ ასეთი ორგანიზა- ციების შესაქნელად ბარაკების ასაშენებლად და მო- საწყობად, საექიმო მასალის. თუ სანოვაციის სა- შოვნელად საჭიროა სახსარი. ყველა ამის შესაქ- ნელად და საშოვნელად საჭიროა მოქმედება. სა- ქართველოს საეგზარხოსომ იკისრა სათათრეთიდან გამოქცეული აისორების მოვლა პატრონობა, რუსე-

თის ქალაქთა კავშირის, ერობათა კავშირის, ხაზინის და კერძო პირთა შემოწირულება, უხვად მიდის სხვის ქვეშევრდომების და სხვა სარწმუნოების ერის დასახმარებლად და მოსაწყობად. რასაკვირველია, ასეთი მოქმედება ძლიერ სამადლობელი და საბა- ტიოა და იმედიც უნდა ვიქონიოთ, რომ ჩვენ, რო- გორც რუსეთის ქვეშევრდომთ, როგორც ერთმორ- წმუნე ერს, უმეტეს დახმარებას გავიწვევენ და ამ საშინელ სენთან საბრძოლველად ყოველი მხრით ხელს გავვიმარხავენ.

თუ ასეთი თვით მოქმედებით მიზანს არ მივახ- წიეთ და საქმე რიგზე ვერ მოვაწყვეთ. უნდა ვიცო- დეთ, რომ ეს ჩვენი უმოქმედობის მიზეზი იქნება, მაშინ სხვისი არავისი ბრალი აღარ იქნება, რომ სენმა სანახევროდ გავგწყვიტოს.

გ. გ.

მშობლიური ჰანგები

განახლებისა საათმა დაჰკრა,
გაიასკეცე სამშობლოვ ნება,
სასტიკ გრიგალად გადააქციე
გულს დამარხული ფარული ვნება.

ბედის ვარსკვლავი ღრუბელთა შორის,
ძალას იკრებაგს: ნელ-ნელა კრთება,
შორს, ათასობით ივერიელი
ბრძოლისა ველზე ამაყად კედება.
იმათი ღვაწლი შენსა ხსოვნაში
უწმინდესს ძეგლად აღიმართება...
როს ტბა სისხლისა დაღეწ-დანაგრევს
შენი მონაბის რკინის ბორკილებს,
მხოლოდ ეს აზრი ღიმილს ჰგვრის ტუჩზე
განსაცდელის დროს შენს მამაც-შვილებს.

* * *

მაგრამ არსებობს მეორე მხარე,
შენზე უფრორე დასჯილ ტანჯული
შენივე ძმები სცხოვრობენ იქ. თუმც
დრომ შეუცვალა მათ მცნება-რჯული.
გაავერანეს დღეს იგი კუთხე,
და ცეცხლმა შთანქვა, მათი სახლ-კარი,
ბავშვების კვნესას, ქალების მოთქმას,
თვის ხმას უერთებს ზუზუნით ქარი.
მხნე აჭარელი, გულადი ლაზი

უმანკო სისხლით ფართო ველს ჰღებავს
და სიკვდილში მყოფს, ის ანუგეშებს,
იმედის სხივით ის რწმენა ჰკვებავს,
რომ არ უარჰყოფს ქართველი ქართველს,
რომ ძმა მიჰხედავს თვის ნამდვილ ძმებსა,
და გულ გრილობით არ შეაშფოთებს
საფლავთ მღებარე წინაპართ ძვლებსა!

* * *

ყური დამიგდე, ყური ქართველო,
ვინც უნდა იყო მიმართულებით,
გასაჰირის დროს შევერთდეთ ყველა
ღიადი გრძნობის მძლე მავთულებით.
და მივეშველოთ უპატრონოდ მყოფთ,
მათ გაუწოდოთ მფარველი ხელი,
ხოლო, ვინც მარტო სიტყვა იკმაროს,
მყის შევჩვენოთ მ-სი სახელი,
და ჩვენი ერის ცხოვრების წიგნში
დავსწეროთ: „ჰოი შთამომავლო,
ჩვენ თვითეულსა მხოლოდ ეს გვინდა,
ქვე მომავლისა შენ დაგავალო
რომ მსჯავრი დასდო, ჰკრულო და ჰკიცხო,
სამარადისოდ მისი ხსენება,
ვინც თვისი ძმების განსაცდელის დროს
ჰპოვა სიმშვიდე და მოსყენება.“

განახლებისა საათმა დაჰკრა.
გაიასკეცე სამშობლოვ ნება,
სასტიკ გრივალად გადააქციე
გულს დამარხული ფარული ვნება,
გრწამდეს თუ დღესა საქართველოს ძე
ბრძოლისა ველზედ უშიშრად კვდება,
იმისი სისხლი ბნელს წითლად შეჰღებებს
და განთიადიც მოახლოვდება.

გრ. მეგრელიშვილი

სიკვდილის ფრთებ ქვეშ

* * *

— არა, არ შემიძლიან, სამსონ! — შესძახა ქე-
თომ. — უშენოდ, ხომ იცი, ფრთა მოტეხილი ვიქნე-
ბი. აბა, შენ თითონ გასაჯე, მე, რომელმც ჩემი
სიცოცხლის ყვაილი შენს სულის წალკოტში გავ-
ფურჩნე, მე... მაგრამ შენ უკედ არ იცი? ჩამომხე-
დე თვალბში, ჩამომხედე და ამოიკითხაგ!

— მესმის, მესმის, მაგრამ მოვალეობა?..

მაგრამ ქეთოსთვის აღარავითარი მოვალეობა
არ არსებობდა. ამჟამად მხოლოდ პირადი ბედნიე-
რების დანგრევის სურათი უდგა და რატომაც ვერ
შეჰკვებოდა იმ აზრს, თუ ვინმე იქნებოდა ისეთი
ძლიერი, მბრძანებელი, რომელიც შესძლებდა შეჰ-
ხებოდა მის საკუთარ კერას, რომლის იქით თვით
ღმერთიც კი აღარ ღმერთობდა სამსონი კი ასე არ
ჰფიქრობდა. მისთვის მოვალეობის ბრძანება უფრო
უადრესი იყო, ვიდრე მათი ცოლქმრობის კავშირი.

— ქეთო, გენაცვა, — არა ერთხელ უთქვია მის-
თვის, — შენ აზვიადებ. ეს მხოლოდ ქალური ში-
შია, რომელიც ვაჟკაცს ჩრდილს აყენებს. და განა
შენ თითონ არ იყავი, რომ ამ ნიადაგს მიმტკიცებ-
დი, უნდა სახელოვანი იყო, გამირობა მაჩვენოო?
ჩვენი გვარი ისტორიულია, ცხრა ძმა ერთად და-
ღუბულა ომში დღესაც. მათი შთამომავალი არ
წევარცხვენთ საგვარეულოს

ქეთოს მორცხვობამ გადაჰკრავედა, მართალი
იყო: ერთ დროს იგი მართლა მისი ზემთამგონებე-
ლი იყო. მაგრამ ეხლა თვითონაც არ ესმოდა, რად
მოხდა, რომ ამ უმაგალითო ომის გამოცხადებულ
მას შესჯავრდა სამქედრო მუნდირი, შეეზიზლა ყვე-
ლა, ვინც კი იარაღს ატარებდა. აი, აიღებდა ჟურ-
ნალ-გაზეთობას, დახედავდა მსხვერპლთა სურათებს,
შემაძრწუნებელ კაციჰამიაობას, რომლის მზგავსი
ისტორიას არ ენახა და თავში წაიშენდა:

— ვინ იცის, ისიც ამ სახით გაიწიროს. ვინ
იცის...

ქეთომ დაჰკარგა მოსვენება, მძიმე, გამოურ-
კვეველმა ნაღველის რიდემ დაჰბურა მიწის-სული,
სიცოცხლეთ მსუნთქავი ანაპერწყლებული შავი თვა-
ლები, რომელნიც მხოლოდ ერთ რამეს კითხულობ-
დნენ: „რად? რად?“. საშინელი წინაგრძნობა კი
ყვავის ჩამოშლილ ფრთებით წარმომდგარიყო მის
სულის ზღრუბელთან და უჩინარი სახით მხოლოდ
იმას ჩასჩხაოდა, რომ სიცოცხლის ჩანგის სიმთა
ქლერა შესწყდა, ვერცხლის ზართა წკრიალს ველარ
შეისმენებ ალ შემოსილ ცისკრის ფრთაზეო!

ქეთოც დამთვრალი იგონებდა ცის რვეულზე
წარწერილ ცხოვრებას, როდესაც ქალწულ მოკრ-
თალების კოშკიდან სიცოცხლის ზღაპარს გაჰყურებ-
და, ვით ცისარტყელის ხავერდოვან შვიდ ფერა
ფრთასა. რა წარმტაცი სანახაობა იყო! მორცხვობის
კდვმა-მოსილებით ის შეჰხაროდა ტურფა რაინდს, რო-
მელიც სამსონის სახით ეჩვენებოდა მაისის ვარდში,
ველის თვალ-ჭუჭუნა ყვაილებში, მთის მწვერვალებზე

მოწყვეტილ მთის ისრით დაჭრილ და ცის სისხლით შეღებულს კუშტად მოწყვეტილს ღრუბელში თუ ამაყად ატყორცნილს ალვის ხეში იმ დროს ცა, მიწა, მხოლოდ სურნელობის ჭურჭელად გარდაქმნილიყო, რომ მხოლოდ ერთი მუშეი ამბარი დაეკმიათ სამსონის ხატების ასამაღლებ გასასხივოსნებლად!.. არა, ეს გაუმეორებელი ხელთუქნარ მშენიერების ტაძრად დარჩა, რომლის აღდგენას ვერა-რა სასწაული ვერ შესძლებდა. მოუტათ ქეთოს ახალი ვარდი, ახალი ყვავილები, ვარსკვლავთა ხომლზე დაკრეფილი ია-ზამბახი, ეს მაინც უფერული დარჩება! სულ სხვაა ხსოვნის სარბიელზე გამქრალი ხანა, როდესაც სამსონმა აფიცრის მუნდირი გადაიცვა და თავ-მოშწონედ ახარა თოვლის გუნდით ახალი წილი! სულ სხვაა, მისგან შეთავაზებული პირველი გაზაფხულის ყვავილი, პირველი შეწითლებული მინდვრის მარწყვი, პირველი ღამე, მთვარიანი ვერცხლის ღამე, მასთან რომ მარტოდ გაატარა! ცხოვრება ღვეგენად გაშლილიყო. სამსონი გაბრუებით მისვენებულიყო მის კალთაზე, გაჰყურებდა ცის ტატ-ნობზე დამდნარ ვარსკვლავებს და მეოცნებე ქეთონოს აუწერდა დიად მომავალს, ომის სურათებს, როდესაც იგი ვით საშუალო საუკუნის რაინდი ამაყად ააფრიალებდა საამაყო დროშას და ძღვევა-მოსილი მის ფერხთა წინ განართხმიდა მტრის მედიდურობას. მაგრამ ვინ იყო ეს მტერი? მან არ უწყოდა. ეს თეორია იყო, ხოლო ომის სურათები მის ფანტაზიას უფრო ჰომიროსის ეპიზოდებიან გაეშალა, ჰანიბალისა და ნაპოლეონის ფარ-შუბთა და ზარბაზნების გრილიდან, ვიდრე სამშობლოს წარსულ ცხოვრებიდან.

— ოჰ, რა კარგია, რა კარგი, — თრთოლვით იტყოდა ქეთო და ახლა თითონ მიეყუებოდა სამსონს, გველსავით შემოაფლავებდა მკლავებს და ნაზი მოწიწებით დაუკოცნიდა მარმარილოდ გადაშლილს შუბლსა.

ახლა ზამთარი? ღმერთო, რომელი ზღაპარი იქნებოდა ისე ცელქი, ცქრილა, როგორც ეს სუსხიანი ხუცესი! აი, ქეთო იგონებს ბზობის სურათს, როდესაც სამსონი სოფლად ეწვია მათ ოჯახს და სოფლელებთან ერთად მოჰყენენ მხიარულ ჭივილ-ხიხილს. რა ამბავი იყო! მიძინებელი ბუნებაც რა რიგი ალტაცებით შესცქრალებდა მათ! აი, დაიძრნენ მარხილები, ციგები, ააქეთ ერთს ფერდობზე. ქეთოს თვალწინ უდგება ყოველი ბუჩქი, თეთრ ატლასის კაბით გამოკვალთული თვითეული ხე, მოცინარი თოვლი, აღმასად აციაგებული მყინვა-

რის სილუეტი, რომელიც ვარდის ფერ ფონზე ცის-სკრის სხივებში ბანაობდა და თვით ის თხემიც; საიდანაც რიგ-რიგად სრიალით ეშვებოდნენ მოციგავენნი! აი, მისი რაინდი უკვე მზად არის; სამსონმა ციგა მოიმარჯვა, უკან ქეთინო შემოისვა. უკვე დაეშვენენ. მათ სხეები მოჰყენენ. ყიყინა... ალტაცება... კვერნაის გვერდით ხევი მისდევს... დიდი სიმარჯვეა საჭირო, თორემ ოდნავი გაუფრთილებლობა და... მორჩა! მაგრამ ეს სიკვდილ-სიცოცხლისთან თამაში იყო მათთვის სანუკვარი, ისეთი თვალწარმტაცი და მიმზიდველი, რომ არც ერთს მათგანს შიში გულში არ გაუვლია! ეს იყო სიცოცხლის დღესასწაული, მშენიერებას დიდებული აპოთეოზი, ოაიკ ადამიანს წუთიერად ჰადის ბუნების მეუფედ, ბუნების გამგებლად! და აი, ციგაც მისხლტის, შურდულივით მიჰქროლავს დაბლა. აი, გაშლილ ფერდობის კალთამდე ჩამოკუნდნენ. დღესასწაული ცხოვლდება, წუთიც და დაცხრომის რიგიც უნდა დადგეს, რომ კვლავ მწვერვალისკენ გაემართონ, რომ კვლავ განაგრძონ თავდაუწყებელი სერი. ცოტაც, ცოტაც და ჩამოვლენ კიდევ. აქ სამსონი მარჯვედ შეატრიალებს ციგას, რომ თოვლის საბანზე დასწეროს ქეთოს სახელი. მათ სიხარულით ეგებებიან — ახალი დღესასწაული...

ახლა ზაფხული? განა დაივიწყებს სააგარაკოდ ზღვისკენ წასვლას! განა შავი ზღვა არ იყო, რომ იალქნებ ჩამოშვებულ პატარა ხომალდს მოსტაცებდა და შიგ შუა გულში გადატყორცნილი ორთავეს აღავსებ ახალი წყურვილით, ახალი ცნობის მოცვარეობით, რომ უფრო შორს წასულიყვნენ, შორს, ახალ საიდუმლო კიდეთა აღმოსაჩენად! როგორ უსიტყვოდ ნეტარებდნენ! ქეთო მის მკლავზე მისვენებული ოდნავ წელში გადახენკილიყო, მხურვალე გული სამსონის მკერდზე მიესრინა და ასე გაბრუებული გაჰყურებდა ლაქვარდ ზვირთებზე მოსრიალე უცნაურ ფრინველებს. ათასში ერთხელ ამ უსიტყვო მდგომარეობას სამსონის ლაღი სიმღერა ოთ დაარღვევდა, როდესაც განაბულ ქეთინოს კოცნის ცვარ-ნამი დაათრობდა და ინსტიქტიურად აწეულ მის მკლავებს მიაგებებდა კისერს, რომ ასე შემოხვეული ბედნიერ ეყო, როგორც ერთად გადახვეული ტალღები, რომელნიც მათს დანახვას თან ტაშს უკრავდნენ და თან უჩინრად იკარგებოდნენ უფსკრულისაკენ.

არა, ეს იყო ის თავდავიწყების ხანა, რომელიც ადამიანის ცხოვრებაში მხოლოდ ერთხელ შემოაშუქებს ხოლმე, მხოლოდ ერთხელ, რომ ვიგემოთ

აღფრთოვანების თავშეუკავებელი წარმართობა, ვენბათა უდლომბატო ქარიშხალი, რომელიც მხოლოდ დაუსრულებელ ზართა გუგუნში იხატება! და აი, ამის გახსენება ქეთინოს ჰკლავდა, შიშის ჟრუნტულ დავილილი ეხვეოდა სამსონს და სულ იმას სცდილობდა, როგორმე უარი ეთქმევინებინა გარდაწყვეტილებათზე ან და თუ ეს შეუძლებელი იყო, გაქცეულიყვნენ უცხო ქვეყანაში.

— ...მხოლოდ იმიტომ, რომ ახლოს ვიყო. შენ მოგიარო და ასე კოცნის თავდავიწყებაში ღმერთამდე აღგამაღლო, — ეტყოდა ქეთინო. ისიც ხშირად ჩამოდიოდა გრძნობათა სისუსტემდე, ხვეწნითვე უპასუხებდა ქეთოს და იღუმალის ხმით ჩასჩურჩულებდა: ნუ მეუბნები, შენ გრძნობათა მხვევალი ხარ, ღვთაებრივი ქურუმი... შენი კოცნა... შენი ეს სუნთქვა უფრო მწველია ვიდრე ჩვენი სამხრეთული ვენების კოცონი, უფრო მგრძნობიერი, ვიდრე მშობელი დედის კოცნა... ჯადოქალი ხარ და გსურს, რომ ჩვენი ახალგაზრდობის საღმრთო ღვგენდა გადაშალო, წარმართთა გრძნობა... არა, დაწყნარდი... დაწყნარდი ქეთინო... სახელოვანად დავიბრუნდები და მაშინ...

მაგრამ ქეთოს ცრემლები აჩერებდა, უსიტყვო მდგომარეობა უეცრივ თვითონ საშსონსაც აქვავებდა, ვიდრე იღუმალებს თვითვე ქეთინო დაარღვევდა:

— შენ თვით გასაჯე... ქალს ქალოზას ვერავინ დასძრახავს... იმედზე მითითებ, მანუგეშებ, მაგრამ ვაიწყდება, რომ ეს იმედი თვითონ შენა ხარ, შენ, ეს ძლიერი სანუკვარი და საღმრთო არსება, რომელიც განგებამ მაჩუქა სუსტი ადამიანის სახით.

— შენ კი ჩემი სამარადისო სასძლო ხარ, ქეთო, რომელიც იმავე განგებით ჩემს მათრობელა ხაშხაშად გარდაიქმენ.

კიდევ სიჩუმე, საიდუმლო სიჩუმე, რომელსაც თვით მათი სუნთქვა ძლივს არღვევდა. ამ დროს ორთავეს სული მოეცვა უცნაურ ძალას, რომელიც თვალწინ უშლიდა მათ რომანტიულ მხარეს, რომელსაც ცხოველ სახისმეტყველებად გადაჰკვროდათ მწიგნობრული ომის საშინელი ლანდი. თვალუწვდენელი დღე, უდაბნო, მთები, თოვლიანი მწვერვალნი ომის ღმერთისგან შეძრულიყო. მაგრამ საოცარი ის იყო, რომ სიკეკლუცე და შესაზარი ერთმანეთს ებრძოდნენ, როგორც ორი უკიდურესი სტიქია, როგორც სიკვდილ-სიცოცხლის თავგანწირული ბრძოლა. სანახაობის იერს ლაქვარდი ფერი გადაჰკრავდა პერსპექტივებში ზურმუხტად აციაგე-

ბულ ზღვის გამო. ამ უსახელო ზღვის ნაპირები მოტული იყო დროშებით. ხომალდნი სწრაფად მოსკურავდნენ... მაგრამ აი, დაიგრილა ზარბაზანმა... აქედან პასუხი გასცეს... ყოველისფერი აირია. იღუბება ერთი, მეორე... ნაპირებიდანაც აახმაურეს სიმაგრეები. საციხოვნო არტილერია მხიარულად მრისხანდება, ვულკანისებურად დაიქუხება, ცეცხლის ენას გადმოსასვსავება და, რა შეარყევდა მთელს ნაპირებს, კმაყოფილად შესწვეტდა ბლუილს, რომ ჯერ ის თვის ეცადნა... აგერ, გადმოხდნენ... იმართება ხელონათული ომი... საშინელება... კვდება ერთი... ადამიანი ადამიანს მხეცივით ვარდება... ყიყინა... გოდება... კენესა... ღმული... ქეთინომ შეჰკივლა, ველარ გაუძლო.

— ხომ ჰხედავ, ხომ ჰხედავ...?

ნაწყვეტებად წაილულლულა: შენც ასე უნდა მოიქცე?

მაგრამ სამსონი არ უპასუხებდა, მხოლოდ ცრემლებსა სწმენდა თვალებიდან.

— ოჰ, რომ შემეძლოს... რომ შემეძლოს, ცას, დედამიწას ავატირებდი და ჩემს უბედურებაზე ცრემლის ზღვად გარდაეკმინდი, რომ ჩემთან ერთად შემეყვირნა ომის ღმერთისთვის: შორს მაგ ტახტიდან...! მაგრამ...

— მაგარიც ის არის, ჩემო კარგო, რომ ეგ ოცნებაა, ქვეყანას ვერ დააკენესებ, ზეცა კი ყრუა, რომ შენს ჩივილს ყური ათხოვოს, თუმცა სათითაოდ ესეთს წყველის ჰიმნს მოიმღერს ყოველი დედა, ყოველი სასძლო... დანიშნული. ჩვენ ისღა გვშთენია, რკინის პირბადე ჩამოვიფაროთ როგორც ყო-

ამბავი სამშობლოდან.

ველთვის, რომ დავფაროთ ადამიანურ გრძნობათა ნამდვილი მეტყველება, მხეცი აფუშვით ჩვენს გულში და ისე შევასრულოთ ის კაცი-ქამია მოვალეობა, რაც მოვალეობად დაგვეკისრა უხსოვარ დროიდან.

— მაშ თუ ასეა, სამსონ, თუ შეუძლებელია გადარჩენა, მაშინ მეც შენთან ვიქნები, რომ..

სამსონმა გაიღიმა, კოცნით მადლობა გადაუხადა და რომ წუთით დაემშვიდებინა, დასტური დასცა.

— მართლა?

— რატომაც არა, შენც შეგიძლიან რაინდობა. შენ უნდა მიხსნა სწორედ იმ დროს, როდესაც გაესაცდელი თავს დამატყდება.

კიდევ გაუღიმა. ქეთინოს გული მოუღებო, ცოტა არ იყოს, დამშვიდდა კიდევ:

— შენთან სიკვდილი, ჩემო სამსონ, იგივე სიცოცხლე იქნება!

— მეც მჯერა, მჯერა...

და მწველი ვარდი კვლავ შეჰქსოვეს თაიგულადა.

დ. კასრაძე.

(შემდეგი იქნება)

ომი და ჩვენი მატრიანე

IV

ძნელი წარმოსადგენია ის აუარებელი მდებარეობა, როგორც მატერიალური, ისე მორალური, როგორც მოუტანს ეს ომი კაცობრიობას.

ათეულმა წლებმა უნდა გაიაროს, რომ კაცმა ზედმიწევნით მაინც შესძლოს ამ შედეგების წარმოსადგენა და ანგარიშის გაწევა, თუმცა მაშინაც მათ გავლენას ბოლო არ ექნება მოღებულთა, უკანასკნელი სიტყვა არ ექნებათ ნათქვამი.

თუმცა ეს ასეა, მაგრამ კაცის გონება არ იცდის, სცდილობს თვალი გაუსწოროს მოვლენათ, აწმყო გაიკნოს, მომავალში შეიხედოს. და დღეს მთელი ქვეყანა ამ შრომაშია. განსაკუთრებით იმას აქცევენ თავის ყურადღებას, რაიც ახლო მომავალში ზარალს უქადის, დაქვეითებით ემუქრება. სცდილობენ, თუ თავიდან მოსაშორებელია მოვლენა—თავიდან მოიშორონ, თუ არა და როგორმე შეიმსუბუქონ მაინც. სულ ახალ და ახალ საზოგადო კავშირებს ჰქმნიან, ხელს უწოდებენ ერთმანეთს, ახალ და ახალ სახსარს იგონებენ ამ აზრით. საზოგადოება მთავრობას ეხმარება, მთავრობა საზოგადოებას ენდობა, დიდს საქმეებს აკისრებს, აძლევს საშუალებას ფართოდ გაშალოს და აამუშაოს თავისი ძალები. ეს აუცილებელი საჭიროებაც არის იმ ამბის მონელებისათვის, რომელიც ყველას თავზე დაატყდა. არა ერთი ასეთი ხიფათი ჩვენც კარზე მოგვედგომა და ჩვენც მოვალენი ვართ ვიფიქროთ მის შემსუბუქებისათვის. მოვიკრიბოთ ჩვენი საკუთარი ძალები და მთავრობისაგანაც მოვითხოვოთ, რომ ამ ჩვენ ძალ-ღონეს ისეთი მსვლელობა და მოქმედების პირობანი მიეცეს, რომელშიაც მეტის სარგებლობით მოვიხმარებთ ამ ძალ-ღონეს. დღეს მხოლოდ ჩვენის ცხოვრების ეკონომიურ მხარეზე გვაქვს ლაპარაკი. გვეტყვიან სად არ შეაჩერა ეკონომიური მაჯის ცემა ომმა. მართალია, ყველ-

გან იმოქმედა, მაგრამ ყველგან რაღასაც აკეთებენ, ზრუნავენ, ქირს უმკლავდებიან. ჩვენთვის არც არავინა ზრუნავს და ერობას, ან რაიმე საზოგადოებრივ ორგანიზაციას მოკლებულთ, ჩვენ არავითარი საშუალება არა გვაქვს ზრუნვა და წადილი საქმეთ ვაქციოთ.

ყველამ უწყის რომ საგრძნობელი ეკონომიური ზარალი უკვე განვიცადეთ. ახლო მომავალში მოგველის არა ნაკლები და რა იქნება მომავალში—გღმერთმა უწყის! ღვინის გაყიდვის აღკრძალვა მძიმე ლოდით დააწვა ჩვენს მეურნეობას და ჩვენი ქვეყნის იმ რაიონებს, სადაც მევენახეობა არის უმთავრესი ძარღვი ცხოვრებისა—შიმშილს უქადის. ასეთ მდგომარეობაშია მთელი კახეთი და ნაწილი იმერეთისა. ის ნაწარმოები ჩვენი ქვეყნისა, რომელიც უცხო ქვეყანაში ან შიდა რუსეთში, მიდიოდა გზების შეკერის გამო, ადგილობრივ დარჩა; შრომა ვერ ავინახლაურეთ და მაშასადამე სანაცვლო, ჩვენთვის საჭირო საქონელი ვერ შევიძინეთ. მრეწველობა ან შეჩერდა ბევრ დარგში ან საშინლად შემოკლდა. ასეთი ბედი, სხვათა, შორის, ქიათურის მრეწველობასაც ეწვია, საცა ათასობით, უმთავრესად ქართველი, მუშა მუშაობდა. დღეს ესენი და მრავალი სხვა უსაქმოდ დარჩა. ხიფათი მოვლით იმათაც, ვინც დღეს ადგილზეა. უსაქმოდ დარჩენილნი და უმთავრესად კი გამოქვეითებუნი საშინლად დაბლა სწევენ სამუშაო ქირას და ამ მხრივ დღეს ადგილის მქონეს სამუშაოს აცლიან. დღეს თუ ამ გამოქვეითებულთა კონკურენტისა ყურადღებას არ ვაქცევთ, იმიტომ რომ უმთავრესს ნაწილს ჯერ კიდევ ქველმოქმედებით ინახავენ, მაგრამ მოგეხსენებათ, ყოველივე ქველ-მოქმედებას ბოლო აქვს, ამასაც მოელება ბოლო და მაშინ დიდი რეალურ საფთხეთ გახდება ჩვენი გარედ გასული მუშისათვის.

საერთოდ ასეთია ეკონომიური დანაკლისი ომისაგან გამოწვეული. მართალია ომი სუყველას არ ანგრევს. პირიქით ბევრს უღმერთოდ აშენებს დიდი ფოდრატებით, ჯართან აღებ-მიცემობით, მაგრამ, როგორც მოგეხსენებათ—ჩვენ ასეთი შუამავალნი არ გვაბადია. ამ ახლო მომავალშიაც ისეთი ეკონომიური მუქარა მოგველის, რომ თუ არ ავიცილნით, ან არ შევისუბუქეთ, დიდხანს ველარ გავიმართებთ წელში. მოგეხსენებათ—ჩვენი ქვეყანა სოფლური ქვეყანა გახლავთ, სოფლითა ვცხოვრობთ. თუ დღემდის სოფელი ქონებრივად ისე არა გრძნობდა ომის სიმწვავეს—ეს იმიტომ, რომ მოგვეცა იმათი ნაამგდარი, ვინც დღეს ომში იბრძვის და ვისი მარ-

ჯგენაც იყო უმთავრესი მშობრავი ძალა ჩვენის სოფლისა. აი გაზაფხულდა, იწყობა მუშაობა და საუკეთესო ნაწილი მშრომელისა კი აღარსად არის. სამწუხაროდ ჩვენ არა გვაქვს დანამდვილებითი ცნობები სოფლიდამ გაწვეულ ჯარისკაცთა, რომ მის მიხედვით ვიანგარიშოთ რაოდენობა სამუშაო ხელის დანაკლისისა.

მე ჩემს თავს ნებას მივცემ მოვიყვანო ნამდვილი ცნობები რამდენიმე სოფლის შესახებ, რომელიც მეტად საგრძნობელს რიცხვს იძლევა.

სოფ. თ. გორის მაზრა: ორმოცდა თორმეტი კომლი. სულ მამაკაცი (16 წლიდამ—სამოც წლამდე—სამუშაო ხანა) იყო ომის დაწყებამდე—99.

ამ რიცხვიდამ ომში წავიდა 27 კაცი.

აქედამ დაუბრუნდა სოფელს ორი—დასახიჩრებული, ჯერ-ჯერობით შრომისათვის გამოუსადეგარი. მასასადამე სოფელს მოჰკლებია—26,73%.

ახლო-მახლო სოფლებში (ხ—ში, ს—, რ, კ. ღ სხვ.) იმავე საზოგადოებისა პროცენტი ომში გაწვეულთა არა ნაკლებ 23% და არა უმეტესი 29%.

აი ასეთი ნაწილი ჯანსაღ და საუკეთესო მუშისა მოჰკლებია ჩვენს სოფელს, რომელსაც ისედაც არა ჰყოფნიდა საკუთარი ძალა. საქმე იმაშია, რომ გორის მაზრის სოფლები საქირობდენ მოსულ მუშაშია. თხონიდამ დაწყებული—სანამ კინახული არ ჩალოვდებოდა—მოსული მუშაც ტრიალებდა. ისევ ის სოფელი, თ. რომ ავიღოთ—იგი საქირობდა არა ნაკლებ ათას ნაქირავებ სამუშაო დღისა წელიწადში. სხვა სოფლებისათვის ეს რიცხვი უნდა გავადიდოთ, რადგან სოფ. თ—ში მოიპოვება სამკალი, სათიბი, საფოცხი, რამდენიმე სანიავებელი მანქანა, რაიც შესამჩნევად ამცირებს სამუშაო ხელის საქიროებას. ამ შემოსული მუშის იმედიც აღარ არის, რადგან ვინც შემოდიოდა (ამ რაიონში მოდიოდენ მთიულები, ოსები და წალკიდამ ბერძენები) ისიც ომში იქნება გაწვეული.

აი ასეთია ახლო მომავალში ჩვენი სოფლის ბედი, წარმოუდგენელი დაქვეითება და დაცემა მოელის მარტო ამის გამოც, სხვა მრავალი, ადვილად შესაძლებელი, კირი და სენი რომ არ დაგვატყდეს თავზე.

საქიროა ტანჯვა და მომავალი მძიმე ყოფა როგორმე შევისუბუქოთ.

საქიროა რომელიმე ჩვენმა საზოგადოებამ იკისროს თავზედ ინიციატივა, შეჰკრიბოს ყრილობა მეურნეთა, შეჰკრიფოს ყოველივე ცნობანი, შევიტყოთ სად როდის არის თავისუფალი მუშა ხელი

(მაგ. ტირიფონაში მკისა და ლეწვის დროს მთის ხალხი უსაქმოდ არის) რომ ფასით მიაშველოთ.

ქალაქელი სომხობა მანქანების შექმნას, ინტენსიურ მეურნეობის შეთვისებას—შესწავლას უპირებს გამოქცეულთ და ნუ თუ ჩვენ ცოდოთ ჩაგვეთვლება რომ ამავე მანქანებით ან სხვა რამე საქირო დახმარებით ხელი გაუმართოთ გასაქირში ჩვენს ხალხს.

ბევრი რამ არის საქირო სოფლისათვის და ამისათვის კი საქიროა ჩვენი შეკავშირება, ძალითა მოკრევა. საქიროა რომელიმე ორგანიზაციამ თავზე იკისროს სწორედ ის ფუნქციები, რომელსაც დღეს რუსეთში ერობა ეწევა ხალხის წინაშე. ჩვენ სიცოცხლეს არ ვიშურებთ სახელმწიფოსათვის, საუკეთესო ძალას ვწირავთ მას და დაუჯერებელია, უსამართლობა იქამდის მივიდეს ამ სიცოცხლის შემნახველი პირობანიც მარტო ჩვენ არ მოქცენ.

შამქორი.

ებრაელების დასაცავად

„რუსკია ვედომოსტში“ დაბეჭდილია შემდეგი წერილი:

„მთელ თივის ნივთიერ და სულიერ ძალას ანდომებს რუსეთი დღევანდელ ომს, ამ ბოძოლაში ერთნაირად იღებს მონაწილეობას რუსეთში მოსახლე ყველა ხალხი. ჩვენ გვწამს, რომ რუსეთის სხვადასხვა ხალხთა მიერ სისხლი ტყუილად არ იღვრება და მათ მიერ შეწირული მსხვერპლი ამაოდ არ ჩაივლის. ჩვენ გვწამს, რომ ხალხი გადაიტანს ომის საშინელებას და გოარკვებული ენერგიით შეუდგება უკეთესი, ბრწყინვალე მომავალის დამკვიდრებას. ეს ჩვენ ღრმათ გვწამს და მთელი ჩვენი არსებით გვსურს, რომ მომავალი ურთიერთობა რუსეთის ხალხთა შორის აგებული იყოს გონიერებისა და სინიდისის შეურყვეველ საფუძველზე.

მარამ ამ ჩვენი ისტორიის დიად დროს ღრმა მწუხარებით ვამჩნევთ, რომ რუსეთში მცხოვრებ ერთ-ერთი ერის გაქირვებულ ცხოვრებას ემატება ახალ-ახალი ტანჯვა: განათლების მიღების უფლების შეზღუდვა ახლა მეტ ტყვილებს აგრძნობინებს ებრაელთა მოზარდ თაობას, ვინაიდან დასავლეთის საზღვარი დახურულია, ხოლო რუსეთის სასწავლებლებში პროცენტული ნორმა ებრაელებისთვის შემოღებული; მტრისაგან აკლმებულ ადგი-

ლების ებრაელებს უფლება არ აქვთ გადააბიჯონ „ბინადრობის რაიონს“, რაც ხშირათ იწვევს ოჯახის წევრთა გაშორებას, შვილებისათვის ომში დაქრული მამა—ჯარისკაცის ნახვის შეუძლებლობას და სხვა მწვავე ტანჯვას. ებრაელთა მრავალ-ტანჯული მოდგმა, რომელმაც ამდენი შესძინა კაცობრიობას, რელიგიის, ფილოსოფიის და პოეზიის სფერაში, რომელიც მუდამ ცხოველ მონაწილეობას იღებდა რუსეთის საერთო ქირ-ვარაშში. ხშირად ხდებოდა მსხვერპლი ბოროტ ცილას-წამებისა, მიუხედავად იმისა, რომ არა ერთხელ დაუმტკიცებია თავისი სიყვარული რუსეთისადმი, — ეს მოდგმა ამჟამად კვლავ განცდის დღეშია და უსამართლო ბრალდებით შეურაცყოფილია.

რუსეთის ებრაელებმა, რომლებიც ჩვენთან ერთად მოღვაწეობენ ყველა დარგში, სადაც მათ ამის ნებას აძლევენ, იმდენი საბუთი მოგვცა იმისა, რომ მათ გულწრფელათ სურთ ჩვენთან ყოფნა. ჩვენი სახელმწიფოებრივი და სახალხო ინტერესებისათვის სამსახური, — რომ მათი უფლებრივად შეზღუდვა არა თუ დიდი უსამართლობა, იგი აგრეთვე სახელმწიფოსთვის მავნებელიც არის. მხოლოდ რუსეთში მოსახლე ხალხთა ერთობაშია სახელმწიფოს ძლერება და მხოლოდ ყველა მოქალაქეთა სრული გათანასწორება გახდის ამ ძლიერებას უძლეველ ძალად.

რუსებო, ნუ დაგვაიწყდება, რომ რუსეთის ებრაელებს სხვა სამშობლო, გარდა რუსეთისა, არ გააჩნიათ და ადამიანისთვის არა არის რა იმაზე უსაყვარლესი, როგორც ის მიწა-წყალი, სადაც იგი დაიბადა.

დავრწმუნდეთ, რომ სიკეთე და ძლიერება რუსეთის ბედნიერება და თავისუფლება რუსის ხალხისა მჭიდროდ დაკავშირებულია დიდი რუსეთის სახელმწიფოს შემადგენელ სხვადასხვა ხალხთა თავისუფლებასა და ბედნიერებასთან. ვიცნათ ეს ჭეშმარიტება. დავეყრდნოთ ჩვენს გონიერებასა და სინიდისს და სახელმწიფოებრივ შენების ერთ-ერთ პირობად დავისახოთ ებრაელთა დევნა-შევიწროების შეწყვეტა და მათი ჩვენთან სრული გათანასწორება“.

ამ მოწოდებას 206 ისეთი გამოჩენილი მწერლები აწერენ ხელს, როგორც არის მაქ. კოვალევსკი, გორკი, ანდრეევი და სხვები. მაგრამ ვფიქრობთ თეორია და პრაქტიკა სხვადასხვა არ გამოდგეს.

გრაფი ვიტტე

28 თებერვალს გადაიკვალა ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწე, განახლებული რუსეთის პირველი პრემიერ-მინისტრი და საფინანსო რეფორმატორი გრაფი ვიტტე.

გრაფი ვიტტე წარმოადგენდა ფრიად მსხვილ ფიგურას რუსეთის სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში და შეუძლებელია მას გვერდი აუქციოს კაცმა, როდესაც ფიქრობს ყველა იმ დიდ რეფორმატულ აქტებზე, რომელნიც ენერგიულად იქნენ განხორციელებულნი.

ასეთია, მაგალითად, რეფორმა, რომელმაც მოსპო ხალისი და თვითნებობა რუსეთის კერძო სარკინისგზო საზოგადოებებში. ასეთია სასმელების გამოხდის სისტემის რეფორმა. ასეთივეა ფინანსიური რეფორმა, რომელმაც ბოლო მოუღო რუსეთის საფასურთა რყევას. ასეთივეა განსვენებულის მოღვაწეობა სახალხო განათლების ასპარეზზე. სადაც მან შექმნა მრავალი საკომერციო სასწავლებლები, და დაარსა სამი უმაღლეს ინსტიტუტი — წყარო ტექნიკურ, ეკონომიურის განათლებისა რუსეთში. ასეთივეა მისი მრავალმხრივი მოღვაწეობა სასოფლო-სამეურნეო ასპარეზზე, სადაც მან წამოაყენა მთელი რიგი სამეურნეო საკითხების და გამოწვია საზოგადოებრივი აზრის გამოფხიზლება რუსეთის ყველა მიყრუებულ კუთხებშიც კი. ასეთივეა მისი ენერგიული წინააღმდეგობა იაპონიასთან იმის მომხრე პარტიისადმი, და შემდეგ მისივე თაოსნობით ჩამოგდებულ ზავის პირობებზე მოლაპარაკების გამართვა. საჭიროც აღარაა გავიხსენოთ — რომ გრაფი ვიტტე იყო ავტორი იმ უმაღლეს მოხსენებისა, რომელსაც მოჰყვა 1905 წლის 17 ოქტომბრის აქტი, საკონსტიტუციო მანიფესტი, რომელმაც რუსეთის ცხოვრებაში ახალი ხანა განამჯიჯა.

გრაფმა ვიტტემ დაიწყო პოლიტიკური მოღვაწეობა 1888 წ. მაგრამ მისი ვარსკვლავი უფრო გაშარავანდდა რევოლიუციის ხანაში, და ამავე ხანის ძლიერმა ინტენსიურმა მოძრაობამ და პოლიტიკურ სფეროებში გამეფებულმა ინტრიგებმა დასცეს იგი. მას შემდეგ რაც მან უკანასკნელად დასდგა პორტფელი, ის პოლიტიკურ მოღვაწეობას აღარ დაჰბრუნებია.

ღია წერილი ბ-ნ

ი. გედ ვანიძეებს

თქვენი წერილი წაგივითხე „სსს. ფურც.“ ჩემს სანასუხოდ „ილია ჭავჭავაძის თხზულებათა გამოცემის“ შესახებ. დარიკებისათვის დიდად გმადლობთ. მაგრამ არ შემიძლიან არ შეგინებოთ რომ თქვენი ვაჭილობა ბევრად ვერ შეგლის ხსენებულ თხზულებათა გამოცემულს ბ-ნ მის. გედ ვანიძეებს, ვინაიდან უმთავრეს დებულებებში შეთანხმებით. რაც შეეხება წიგნიდან, სააკისურად ხაწილს, რაზედაც თქვენ გადატანეთ სიმძიმის ცენტრი, სრულებით სჯანს არ შეეხება. ვინა ვარ, რად ამოვივარე ბივარ ფსევდონიმს, ეს უბრალოდ ჩემი საქმეა. მაგრამ რომ დავარწმუნოთ, რომ არც თქვენი, არც ბ-ნ გამოცემისა და არც თუ სხვა მსოფლიო მსჯავრისა არ შეიძინან ჩემი ვინაობა გაუმეორებელი. ამითი მანინ დავარწმუნებთ, რომ შემიძლიან სადაც გსურთ, როდესაც გსურთ გინახულოთ, ან ჩემი სადარბაზო ბარათი გადმოგცეოთ, ან გაიღებ ჩემი ფოტოგრაფიული სურათი მთავრით. მერწმუნეთ, ყველაზე თანხმად გახლდებით. შემდეგ, არ ვეხები სურათების ხელახლად გაკრიტიკებას. ამისათვის ახალი ისტორია შეიქმნება და ეს გამოცემა, მერწმუნეთ, „სისტორიად“ სულ არ დირს, უკანასკნელ შენიშვნაზე, რას ნიშნავს „ბორბორად არ უნდა ვისარგებლოთ“, — გვინებ ამ დებულების განმარტებას თვით ჩემს წერილში ამოვიკითხავდი, მაგრამ რასანც თქვენ გსურთ, შემიძლიან განმარტო: ეს იმას ნიშნავს, რომ, როგორც ვსთქვი, ჩვენი ხალხი გრძნობის ხალხია, ეფექტი უფროს, ამისთვის არას ჰქონდა, მაგრამ თუ დინამიკი ვერ შევუძრავთ და მისი გრძნობა მოტყუებული დარჩა, მაშინ მას ეკარგება ხალხის, ჰქონდა სრულად ნდობას შემდეგათვის. და თუ ჩვენ ვავიხსენებთ არა ჩვეულებრივს რეკლამებს, გერნალ-კაზუეტებში უიჯინს, ჰიაჭუის და დიდ მთლიანის, ხოლო შემდეგამდ ამ მთლიანის განტოებას, მაშინ ღმრთივად ვასკვნი, რომ „ჩვენ ბორბორად მოვიხმარეთ ხალხის ნდობა“. შემდეგში გამოცემილება დავარწმუნებთ ჩემს სიმართლეს, რომ ვაი თუ ამავე ავტორის თხზულებათა მეორე ტომის გამოცემისაზე ხალხი აღარ მოგვევთ და არ თუ თქვენ, თვით შემდეგში სხუესეც დაჯერებთ რწმენა, აი, მაგალითად რომ ამბობენ ახლად აკაკის თხზულებათა სრულად გამოცემას. დემონთან უწიას, წინა გრანდიოზულ მაგალითის შემდგომ რა ხალხით შეხვდება ჩვენი ხალხი ამ თხზულებათა გამოცემას შემდეგ, თქვენ ამბობთ, რომ უმთავრესი დეფექტი გამოცემისა აუცილებელი იყო, თუ ქარ-

თვლითაღმა „ვეფხისტყაოსანი“ გამოცემა, ის შეიძლება იყო და მსტრად წინა ჰქონდა მოწვეული, ჩვენ კი... მაგრამ განა ეს გასასმართლებელი საბოთა? ვინ გუბნებთ, ბატონო ჩემო, გამოცემით ისეთი რაჟი, რაც ძლ-დონეს აღემატება? ხომ ქართველი ერის ისტორია მართლ ჩვენი არ იხსება! დემონთან ნერცა ჰქნას! მოვა დრო საქართველო წელში გასწორდება, უეჭველია, ახალი „მეცნიერები“ გამოიხდება და ჩვენს ხალხს ახვეწებს ჩვენს მწერალთა იმ საცნებო გამოცემას, რომელიც წელს წვეტავს არა შეიქმნა დღევანდელ გამოცემულს! მაგ საფასურით კი, თერწმუნეთ, ილიას თხზულებათა არ თუ ზირველი ტომი, მთელი თხზულებანიც შეიძლება, მართლდა, არა დიდი გრანდიოზული სხით გამოგვეცა, მაგრამ სადაც და კონტად. უბრალოდ და სისდავე—აი სილამის ფოკუსი! თქვენ, როგორც ხელფანების მატრიფალიეს, ეს კარგად უნდა გესმოდეთ და შეგინდეს, ამ ანბანურ შემართებას რატომ გაურბით და ვეჭილობთ იმას, რაც გეშინება განვითარებულ ადამიანს არ ეხებება. ყოველივე შემთხვევაში თქვენ მიერ გამოცემისა და განსაკუთრებით სურათების გამოსარჩლებას, ჩემდა სამწუხაროდ, ამ დასკვნამდე მივეყვართ.

ზატვიანცემით ქართლელი.

ბიბლიოგრაფია

ჩვენს რედაქციამ, როგორც ვწერდით, მიიღო ს. რ. გორგაძის „საქართველოს ისტორია“, მთელი სისტემატიური კურსი. მოზრდილთათვის. როგორც თვით ავტორი გვტყობინებს წინასიტყვაობაში, ამ წიგნის შედგენის დროს მას ესარგებლია ჰეგელ ვინკლერისა, კარლ ნიშურისა და, რაც უფრო სანტერესია, ივ. ჭავჭავაძის „ქართველი ერის ისტორიით“. წიგნი ფრთხილად სანტერესოდ არის შედგენილი. მთლიანი ისეთივე მარტივია, როგორც თვით გამოცემა: სუბუქი ენა და საუბრის კილო. ეს დიდად სასარგებლო იქნება ჩვენი მოზრდილთათვის. ყოველივე შემთხვევაში ჩვენს ისტორიის სახელმძღვანელოთა შამშილობის დროს ეს უძვირფასესი საქმელება იქნება ჩვენი გათვითცნობიერებისთვის. დღემდე ჩვენ უფრო სხედალური გველენა გვქონდა, მთლიანი, სისტემატიური კურსი არავის მოუცია. ბრისე, ბაქრაძე, ჭავჭავაძე და თვით ივ. ჭავჭავაძის უცნაოლოდ კლასიკური შრომაც მხოლოდ მცირე მკითხველის მოთხოვნილებას ემსახურება და ფართო მასისთვის თანამის უსარგებლოა. მათ არა თუ შესასწავლად, თვით წასაკითხადაც კი მამხატვრად საჭირო. ამ ნიადაგის გასამტკიცებლად კი სწო-

რედ მისწრებას ასეთი გამოცემა და რომ ეს მართლად დიდ საჭირო და სასარგებლო უთქვამს. ეს იქნებოდა სხვის, რომი სემინარებისადმი წიგნი მართლად გამოიცა სულ მოკლე ხანში (ჟურნალში "დაბეჭდა 1910 წ. შემდეგ ცალკე წიგნად გამოვიდა, ხოლო წელს ეს გამოცემა განმარტდა). სხვის, მთხრობნილებს დიდი უთქვამს და ავტორსაც ამ მთხრობნილებს დასაკმაყოფილებლად მიზნის შეწონილი ადგილ-აუღია.

მაგრამ არ შეიძლება ამ სუბიექტურ წიგნის შესახებ ზოგი ერთი შენიშვნები არ შევიტანოთ. საქმე ის არის, რომ ავტორი ხშირად მასალის ხროვას იძლევა. ერთბაშად აერის, რაც მოხარდისთვის სახეობულად მიგვაჩინია. თუ გავიხსენებთ ჩვენს ახალგაზრდობის სრულს მოწვევებს საშობლო ისტორიის ნადავლზე, მაშინ ნათელი იქნება, რომ ერთბაშად ბევრის მიცემა არა რაციონალური იქნება. უცხო ერებში, მაგალითად, ისეთ ჰესაგმა მისულთ, რომელთათვისაც ეს წიგნი არის დაწერილი, უკვე ნადავი მომზადებული აქვთ. სფრანგულში სამშობლო ისტორიის ექვსი წლიდან ასწავლან. მათი წინაპრები ამ ხანში სულ ზღაპრულ სახით არის აწერილი, როგორც მდეგების ისტორია. მაგრამ აქვე შეზღუდვით ერთგვარ ტენდენციას, რომ აღწერილობა ისტორიის უმთავრეს ხანებს და მის დამამშვენებელ კერებებს დასტრიალებს, ასე რომ ბავშვმა დიდი კარლოსი, ჰენრიის მეოთხე, დიულოვიკები, ნაბოლეონი, თუ რეფორმაციის ბარონტარნი ისეთივე სახით იციან, როგორც ჩვენმა ბავშვებმა მხეთ-უნახავსა და ცხრთავა ბავშვ დეგების სახელები. უკვე წელს ჰხდება ისტორიის გაწმენდა, ზღაპრულ ბუნდოვანობის გაფანტვა, ხსენებულ პარების გარკვეულხანობა, მათ სხვებიც ემტებათ. შემდეგ და შემდეგ უურადლებას აქცევენ კულტურას, ეკონომიურს მდგომარეობას, მაგრამ აქ პერიოდებითა შესწავლა, სუბიექტობად დაუთვა და არა ვიწრო სპეციალი შესწავლა. ვთქვამთ, ჩვენ რაკილა ამ განვითარების საფუძვრად არ მივსულვართ და ჟურნალისტების პერიოდში ვართ, გორგამის წიგნს რომ ჩამოსცილდეს წვრილმანი და სასტიკი ქრონოლოგია, ბევრად უმჯობესი იქნება, რომ ჩვენი მთხრობი თაობის გონება არ დაგვადლოთ. მაგალითად, დიდა ცოდვა არ იქნება, თუ ჩვენს ახალგაზრდებს არ ეცოდინებთ როდის ცხროვობდა ფრანჯო, არსოვი, როკი, ლადამ და სხვა. ბავშვის გონებას ისე არა ჰქვამს რა, როგორც სიმშრალე. როგორც ქრონოლოგიის გაზრდობა რუს ისტორიკოსთა შორის მეთოდი სიმარტივისა და მეტი სარგებლობისა ისტორიის შესწავლად პროფ. ვიქორმა მოახერხა. რადეხადმე ამ მეთოდით ჩვენი ისტორიის უმჯობესობა რამ ისარგებლან, ბევრად უმჯობესი იქნება, მით უმეტეს ჩვენი ქრონოლოგია ჟურ

კიდევ შესწავლის პერიოდშია, მეცნიერულად არ არის საბოლოოდ გამოკვლეული და მისი დაკისრება ახალგაზრდობის თავზე, ვგანებ, სავალდებულო არ უნდა იყოს. მაგრამ უკვე ეს წვრილმანია და ოდნავ ჩრდილს ვერ მიუყვება ამ ფრიად სასარგებლო წიგნს. ჩვენი გულწრფელი სურვილია ბნ გორგამის მეტი მხნეობა გამოქანოს ჩვენი ისტორიის დასასრულელებად, რომ ადოქმის თანხმად მალე ვიხილოთ მეორე და შესამე წიგნიც. ასეთი პარტივი და სდა ენით და გადმოცემით, როგორც ეს მირეგლავა!

ლიოკენი.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.

5 586 / 2
1915

მიიღება ხელის მოწერა

1915 წ.

ყოველკვირეულ სასოგადო-ეკონომიურ და სალიტ. ჟურნალს

წელიწადი მეოთხე.

„ს ლ დ ე“ - ჟელ.

წელიწადი მეოთხე.

წლიური ფასი ხუთი მან., ექვსი თვით სამი მან.

ცალკე ნომერი ორი შაურსი.

ტფ. სახაზინო თეატრი

დღეს, 8 მარტს,
1915 წ. გაიმართება

აკაკის დილა

განსვენ. მკონის აკაკი შიკა-
თლის ხსოვნის აღსანიშნავად.

დილაში მონაწილეობას მიიღებენ: ქ. ნნი ჭანდევლი. მ. საფაროვ-აბაშიძისა; ბ. ბ. აბაშიძე კი-
ტა, ვაჟა-ფშაველა, გომართელი ი., მაჭავარიანი ი., ლომაური ნ., რობაქიძე გრ., დეპუტატი კარლო
ჩხეიძე, ფალიაშვილი ზ., ფოცხვერაშვილი კ. და ტფ. ეპარქიალური სასწავლებლის ქალთა გუნდი ი.
კარგარეთელის ხელმძღვანელობით.

დილის შინა-სი: კრების თავმჯდომარის სიტყვა, სამგლოვიარო მარში შოპენისა, სიტყვები მ.
საფაროვ აბაშიძისა და გრ. რობაქიძისა, სამგლოვიარო მარში ბეტჰოვენისა მესამე —, „სამგლოვიარო სიმფო-
ნიიდან“, ლექსი აბაშელისა, სიტყვა ნ. ლომაურისა და კ. ჩხეიძისა, ტფ. ქალთა საეპარქიო სასწავლე-
ბლის გუნდი ბ. ი. კარგარეთელის ხელმძღვანელობით ტფ. მომღერალთა კვრძოა გუნდი კ. ფოცხვერა-
შვილის ლიტბარობით; სიტყვები ი. მაჭავარიანისა და ი. გომართელისა; ლექსები: განდევგლისა, ვა-
ჟა-ფშაველაში, სიტყვები: შ. მესხიშვილისა და კიტა აბაშიძისა, მკურნალი გუნდი კ. ფოცხვერაშვი-
ლის ხელმძღვანელობით.

დასაწყისი შუადღის 12 საათზე. ბილეთების ფასი ჩვეულებრივია. დარჩენილი ბილეთები იყიდება
თეატრის შესავალში. მისაწვევა ბილეთები, ან ბილეთები არავის გაეგზავნება. აფიშები არ გაიკრება.

ელექტრო-მბეჭდავი სტამბა არ. მ. კერესელიძისა, გაბაევის შესახვევი № 1.